NORAKSTS

Lieta Nr.A420732810
SKA – 139/2013

SPRIEDUMS

Rīgā 2013.gada 5.aprīlī

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments šādā sastāvā:

senators J.Neimanis
senators A.Guļāns
senatore V.Kakste

rakstveida procesā izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta pēc *A.R.* pieteikuma par Tieslietu ministrijas 2010.gada 5.augusta lēmuma atzīšanu par prettiesisku un atlīdzinājuma piešķiršanu, sakarā ar Tieslietu ministrijas kasācijas sūdzību par Administratīvās apgabaltiesas 2012.gada 7.septembra spriedumu.

Aprakstošā daļa

[1] Pieteicējs *A.R.* 2007.gada 15.janvārī lūdza Juridiskās palīdzības administrācijai izmaksāt cietušā valsts kompensāciju.

[2] 2007.gada 26.janvārī pieteicējs saņēma no noziedzīgā nodarījumā vainojamās personas kaitējuma atlīdzību, bet par to neinformēja administrāciju.

[3] Administrācija 2007.gada 15.februārī nolēma izmaksāt pieteicējam cietušā valsts kompensāciju.

[4] Juridiskās palīdzības administrācija 2010.gada 16.jūnijā lūdza pieteicēju informēt, vai pieteicējs ir saņēmis no noziedzīga nodarījuma izdarītāja kaitējuma kompensāciju.

[5] Ar Juridiskās palīdzības administrācijas 2010.gada 14.jūlija lēmumu pieteicējam tika uzlikts pienākums atmaksāt valsts budžetā saņemto cietušā valsts kompensāciju. Šāds lēmums atstāts negrozīts ar Tieslietu ministrijas 2010.gada 5.augusta lēmumu. Juridiskās palīdzības administrācija 2010.gada 27.septembrī nosūtīja pieteicējam brīdinājumu, uzaicinot labprātīgi izpildīt sākotnējo lēmumu. 2010.gada 5.novembrī administrācija izdeva izpildrīkojumu par saņemtās cietušā valsts kompensācijas piedziņu no pieteicēja un nodeva to tiesu izpildītājam izpildei. Pieteicējs izpildrīkojumu izpildīja un atmaksāja kompensāciju.

[6] Pieteicējs iesniedza pieteikumu par administratīvā akta atcelšanu, lūdzot atcelt Tieslietu ministrijas 2010.gada 5.augusta lēmumu un piešķirt atlīdzinājumu par mantiskajiem zaudējumiem un sniegto juridisko palīdzību.

[7] Ar Administratīvās rajona tiesas 2011.gada 28.februāra spriedumu pieteikums apmierināts. Tiesa atzina Tieslietu ministrijas lēmumu par prettiesisku un atcēla to no tā izdošanas brīža; uzlika pienākumu atmaksāt pieteicēja atgriezto valsts kompensāciju un atlīdzināt mantiskos zaudējumus. Tiesas spriedums pamatots ar tālāk minētajiem argumentiem.

[7.1] Pieteicējam labvēlīgais 2007.gada 15.februāra lēmums netika apstrīdēts, tātad tam piemīt galīgā noregulējuma raksturs. Tas nozīmē, ka Juridiskās palīdzības administrācija nodibināja konkrētas tiesiskās attiecības un atbilstoši šim lēmumam šīs attiecības arī īstenoja, pārskaitot uz pieteicēja pārstāves bankas kontu piešķirto kompensāciju. Ņemot vērā, ka 2010.gada 16.jūnijā administrācija lūdza pieteicēja pārstāvei sniegt informāciju, administrācija tajā pašā lietā uzsāka administratīvo procesu no jauna, rezultātā pieņemot 2010.gada 14.jūlija lēmumu.

[7.2] Ar spēkā stājušos jeb par neapstrīdamu kļuvušu administratīvo aktu nodibinātās attiecības var tikt pārskatītas, pastāvot konkrētiem, likumā minētiem gadījumiem. Neapstrīdama administratīvā akta atcelšanu reglamentē Administratīvā

procesa likuma 83., 85., 86., 87. un 88.pants. Izskatāmajā gadījumā procesa atsākšana notikusi pēc iestādes pašas iniciatīvas. Viens no vispārējiem tiesību principiem ir tiesiskās drošības princips. Atbilstoši šim principam iestādei principā nav pienākuma atgriezties pie administratīvā akta, kas ir kļuvis galīgs pēc apstrīdēšanas termiņa beigām vai pēc visu tiesību aizsardzības līdzekļu izmantošanas. Šā principa ievērošana ļauj novērst, ka administratīvie akti, kas rada tiesiskas sekas, tiktu apstrīdēti neierobežotu laiku *(sk. Eiropas Kopienu tiesas 2006.gada 19.septembra sprieduma apvienotajās lietās C-392/04 un C-422/04 51.punktu)*. Tomēr minētais princips nav absolūts un ir pieļaujami izņēmumi. Šādi izņēmumi ir noteikti Administratīvā procesa likuma 88.pantā un arī likumā „Par valsts kompensāciju cietušajiem". Tikai konstatējot tiesību normās minētos priekšnoteikumus, iestāde drīkst lemt par administratīvā akta atcelšanu, izdodot jaunu administratīvo aktu. Turklāt, kā jau minēts, iestādei šajā gadījumā jāievēro vispārējie tiesību principi un jāizdara lietderības apsvērumi.

[7.3] Likumā „Par valsts kompensāciju cietušajiem" likumdevējs nav terminējis administrācijas tiesības pieņemt lēmumu par izmaksātās valsts kompensācijas piedziņu. Taču tam ir jābūt izdarītam saprātīgā laikā *(sk. Senāta 2006.gada 29.decembra sprieduma lietā Nr.SKA-489 15.punktu)*. Arī Eiropas Savienības Tiesas praksē ir atzīts, ka atcelšanas termiņam ir jābūt saprātīgi ierobežotam *(sk. Koutoupa-Rengakos E. Die Bestandskraft von Verwaltungsakten. Grām.: The Procedure of Administrative Acts. European Review of Public Law. London: Esperia Publications Ltd., 1993, S.300)*. Likuma „Par valsts kompensāciju cietušajiem" IV nodaļa, kas noteic izmaksātās valsts kompensācijas piedziņas mehānismu, likuma tekstā tika iekļauta 2009.gada 11.jūnijā. Likumprojekta anotācijā atbildētājs norādījis uz līdzšinējo likuma redakciju, proti, 4.panta pirmās daļas 3.punktu, kas paredz administrācijai uzdevumu bezstrīda kārtībā piedzīt izmaksāto valsts kompensācijas summu no cietušā, kurš apzināti sniedzis nepatiesas ziņas, lai saņemtu valsts kompensāciju, un administrācijas secinājumiem, ka attiecīgajā situācijā nepastāv civiltiesisks strīds, kas būtu risināms Civilprocesa likuma noteiktajā kārtībā. Tāpēc tiek ierosināts jaunajā likuma redakcijā ieviest valsts kompensācijas piedziņas mehānismu atbilstoši administratīvā procesa nosacījumiem. Tādējādi atbildētāja iniciatīva un likumdevēja griba bijusi, lai nepamatoti izmaksāto valsts kompensāciju piedziņa notiktu administratīvā procesa kārtībā. Tas nozīmē, ka šādās lietās vērā ņemami ir administratīvajā procesā, nevis civilprocesā pastāvošie noilguma

termiņi. Administratīvajā procesā likumdevējs kā maksimālo laiku, kādā veicama procesuāla darbība, noteicis trīs gadus. Šāds regulējums, piemēram, paredzēts Administratīvā procesa likuma 191.panta pirmās daļas 9.punktā, nosakot pieteikuma iesniegšanas tiesā termiņu, un Administratīvā procesa likuma 354.panta otrajā daļā, paredzot ierobežojumus iesniegt pieteikumu lietas jaunai izskatīšanai sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem. Atbilstoši Administratīvā procesa likuma 2.panta 1.punktam šā likuma mērķis ir nodrošināt tiesiskas valsts pamatprincipu, it sevišķi cilvēktiesību ievērošanu konkrētās publiski tiesiskajās attiecībās starp valsti un privātpersonu. Līdz ar to Administratīvā procesa likuma noteiktie privātpersonas tiesības ierobežojošie termiņi nedrīkst būt nelabvēlīgāki iepretim iestādes veiktajām darbībām. Tas nozīmē, ka arī iestādei administratīvajā procesā ir pienākums ievērot maksimāli noteikto trīs gadu termiņu, kuram izbeidzoties nebūtu pieļaujama neapstrīdamu administratīvo aktu atkārtota pārskatīšana. Ievērojot minēto, Juridiskās palīdzības administrācija, pēc savas iniciatīvas veicot atkārtotu lēmuma kontroli par valsts kompensācijas izmaksas pamatotību un atprasot to no pieteicēja pēc vairāk nekā trīs gadiem, nav to darījusi saprātīgā laikā.

[7.4] Tā kā administratīvais akts ir prettiesisks, tad atbildētājam ir pienākums atmaksāt pieteicējam valsts kompensāciju, ko viņš ir atmaksājis, izpildot pret viņu uzsākto nepamatotā administratīvā akta izpildi.

[7.5] Pieteicējs prasa, lai atbildētājs atlīdzinātu viņam mantiskos zaudējumus Ls 40,49, kas radušies saistībā ar sākotnējā lēmuma izpildi, un Ls 100 par saņemto juridisko palīdzību. Atbilstoši Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likuma (turpmāk – Zaudējumu atlīdzināšanas likums) 7.panta pirmajai un trešajai daļai mantiskais zaudējums ir katrs mantiski novērtējams pametums, kas cietušajam radies ar iestādes prettiesiska administratīvā akta vai prettiesiskas faktiskās rīcības dēļ. Mantiskais zaudējums ir arī zaudējums, kas saistīts ar administratīvā akta atcelšanu, iestādes faktiskās rīcības novēršanu vai tās seku likvidēšanu, zaudējuma samazināšanu vai likvidēšanu. Mantiskais zaudējums aptver arī izmaksas, kas saistītas ar juridisko palīdzību. Šīs izmaksas atlīdzina Ministru kabineta noteiktajā kārtībā, nepārsniedzot Ministru kabineta noteikumos paredzēto apmēru. Lietā esošie pierādījumi apstiprina, ka pieteicējs ir izpildījis lēmumu, kuru tiesa atzina par prettiesisku, un saistībā ar to viņam ir radušies mantiskie zaudējumi Ls 40,49 par zvērināta tiesu izpildītāja izpildes izdevumiem. Turklāt tiesa konstatēja, ka pieteicējs atbilstoši Administratīvā procesa likuma 96.pantam ir ievērojis savu pienākumu darīt

visu iespējamo, lai mazinātu zaudējumus, un ir izpildījis sākotnējo lēmumu labprātīgi, tādējādi samazinot zvērinātam tiesu izpildītājam apmaksājamās summas apmēru.

[7.6] Ministru kabinets saskaņā ar Zaudējumu atlīdzināšanas likuma 7.panta trešo daļu līdz šim nav izdevis noteikumus par kārtību un apmēru, kādā ir atlīdzināmi zaudējumi, kas personai radušies administratīvajā procesā saistībā ar saņemto juridisko palīdzību. Tomēr tas nevar būt par pamatu atteikumam piemērot minēto tiesību normu. Līdzīgi kā Zaudējumu atlīdzināšanas likums arī Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likums paredz atlīdzināt izdevumus, kas saistīti ar juridiskās palīdzības sniegšanu. Arī Administratīvā procesa likuma 18.panta ceturtā daļa paredz, ka administratīvajās lietās, kas adresātam ir sarežģītas, pēc iestādes vai tiesas lēmuma, ievērojot fiziskās personas mantisko stāvokli, tās pārstāvim izmaksā atlīdzību no valsts budžeta. Zaudējumu atlīdzināšanas likuma ietvaros atlīdzinātas tiek juridiskās palīdzības izmaksas, ko segusi pati privātpersona, bet Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likumā un Administratīvā procesa likuma 18.pantā noteiktajos gadījumos juridisko palīdzību nodrošina un apmaksā valsts. Tādējādi, nosakot atlīdzināmos izdevumus par juridisko palīdzību saskaņā ar Zaudējumu atlīdzināšanas likumu, pastāv iespēja vērtēt valsts jau noteikto atlīdzības apmēru par juridisko palīdzību atbilstoši Ministru kabineta 2004.gada 24.augusta noteikumiem Nr.735 „Noteikumi par atlīdzības izmaksas kārtību un tās apmēru fiziskās personas pārstāvim administratīvajā lietā, kas adresātam ir sarežģīta" (turpmāk – Noteikumi Nr.735), kas izdoti saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 18.panta ceturto daļu, un 2009.gada 22.decembra Ministru kabineta noteikumiem Nr.1493 „Noteikumi par valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības apjomu, samaksas apmēru, atlīdzināmajiem izdevumiem un to izmaksas kārtību" (turpmāk – Noteikumi Nr.1493), kas izdoti saskaņā ar Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likuma 5.panta piekto daļu. Primāri jāvadās no Noteikumos Nr.735 ietvertā regulējuma, tā kā tas noteic pārstāvja atlīdzības apmēru visās administratīvajās lietās, bet Noteikumos Nr.1493 paredzētā valsts nodrošinātā juridiskā palīdzība atbilstoši 6.punktam ir attiecināma tikai uz administratīvajām lietām patvēruma piešķiršanas procesa ietvaros. Turklāt vērā ņemams ir arī apstāklis, ka administratīvajā procesā fiziskajai personai ne vienmēr ir nepieciešami īpaši juridiskie pakalpojumi, jo pats process ir veidots tā, lai, cik vien tas iespējams, aizsargātu šīs personas tiesības. Proti, administratīvais process tiesā notiek objektīvās izmeklēšanas ietvaros: ievērojot Administratīvā procesa likuma 103.panta otrajā daļā noteikto, tiesa, pildot savus pienākumus, pati objektīvi noskaidro lietas

apstākļus un dod tiem juridisku vērtējumu; saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 107. panta ceturto daļu, lai prasījuma robežās noskaidrotu patiesos lietas apstākļus un panāktu tiesisku un taisnīgu lietas izskatīšanu, tiesa dod administratīvā procesa dalībniekiem norādījumus un ieteikumus, kā arī savāc pierādījumus pēc savas iniciatīvas; bet atbilstoši Administratīvā procesa likuma 150.panta ceturtajai daļai, ja administratīvā procesa dalībnieku iesniegtie pierādījumi nav pietiekami, tiesa savāc pierādījumus pēc savas iniciatīvas. Ņemot vērā likumā noteikto administratīvās tiesas aktīvo lomu tiesas procesā, pamatoti var uzskatīt, ka administratīvajā procesā tiesības saņemt atlīdzību par juridiskās palīdzības sniegšanu var tikt ierobežotas un tas nebūtu pretrunā ar Latvijas Republikas Satversmes 92.pantu (*sk. Senāta 2007.gada 4.janvāra sprieduma lietā Nr.SKA-14 18.punktu).* Tiesai nav pienākuma pilnā apmērā atlīdzināt pilnīgi visus ar juridisko palīdzību saistītos izdevumus, kas radušies, apstrīdot un pārsūdzot administratīvo aktu vai iestādes faktisko rīcību. Tiesai likums piešķir plašas tiesības izvērtēt atlīdzināmo zaudējumu apmēru un noteikt nevis pilnīgu, bet gan lietas apstākļiem atbilstīgu atlīdzinājumu. Tādējādi būtu pamatoti Latvijas Republikas Satversmes 92.panta trešo teikumu interpretēt tā, ka tas piešķirtu administratīvajām tiesām tiesības lemt par apmēru, kārtību vai veidu, kādā privātpersona ir tiesīga saņemt atlīdzību par juridiskās palīdzības izdevumiem, kas radušies, vēršoties pret prettiesisku administratīvo aktu vai prettiesisku iestādes faktisko rīcību *(sk. Satversmes tiesas 2010.gada 11.jūnija lēmuma par tiesvedības izbeigšanu 8.punktu).* Ievērojot norādīto, nosakot zaudējumu atlīdzinājuma apmēru par pieteicēja saņemtajiem juridiskajiem pakalpojumiem, pieteicēja norādītais zaudējumu apmērs ir jāsamēro ar administratīvā procesa tiesā būtību. 2011.gada 16.februārī pieteicējs ir noslēdzis vienošanos Nr.12 ar zvērinātu advokāti par pārstāvību un juridiskās palīdzības sniegšanu administratīvajā procesā tiesā, 2011.gada 17.februārī pieteicējs ir samaksājis par to honorāru Ls 100. 2011.gada 17.februārī zvērināta advokāte ir iepazinusies ar administratīvās lietas materiāliem. 2011.gada 22.februārī pieteicējs ir pilnvarojis zvērinātu advokāti pārstāvēt viņu Administratīvajā rajona tiesā un atbilstoši 2011.gada 22.februāra tiesas sēdes protokolam zvērināta advokāte ir pārstāvējusi pieteicēju tiesas sēdē, kas ilga vienu stundu un 10 minūtes. Noteikumu Nr.735 6.punkts noteic, ka par pienākumu veikšanu administratīvajā lietā tiesā pārstāvim izmaksā atlīdzību triju latu apmērā par vienu darba stundu, bet ne vairāk par 20 latiem par pilnu darba dienu. Atbilstoši Noteikumu Nr.1493 2.punktam samaksu par juridisko palīdzību aprēķina par pilnām stundām. Tā kā zvērināta

advokāte ir piedalījusies tiesas sēdē nepilnas divas stundas, atlīdzība par šo pakalpojumu nosakāma Ls 6 apmērā. Saskaņā ar Noteikumu Nr.1493 9.8.apakšpunktu juridiskās palīdzības sniedzējam par iepazīšanos ar vienu lietas materiālu sējumu tiesā vienas tiesas instances ietvaros maksā 13,50 latu. Ņemot vērā, ka lietai ir viens sējums, ar kuru zvērināta advokāte ir iepazinusies, par to maksājama atlīdzība Ls 13,50 apmērā. Ievērojot Administratīvā procesa likuma 97.panta regulējumu, ka mantiskā zaudējuma atlīdzinājuma apmēra noteikšanā piemēro civiltiesību principus, un to, ka pieteicējs nav iesniedzis tiesai pierādījumus par cita veida juridiskās palīdzības pakalpojumu saņemšanu no zvērinātas advokātes šīs lietas ietvaros, atzīstams, ka nav pamata noteikt atlīdzinājumu par vēl kādiem zvērinātas advokātes sniegtajiem juridiskajiem pakalpojumiem. Tādējādi kopumā pastāv pamats atlīdzināt pieteicējam mantiskos zaudējumus, kas radušies saistībā ar zvērināta tiesu izpildītāja izpildes izdevumiem Ls 40,49 apmērā, un par juridisko palīdzību Ls 19,50 apmērā. Attiecīgi atbildētājam ir uzliekams par pienākumu izdot pieteicējam labvēlīgu administratīvo aktu atlīdzināt mantiskos zaudējumus Ls 59,99 apmērā.

[8] Ar Administratīvās apgabaltiesas 2012.gada 7.septembra spriedumu pieteikums daļēji apmierināts. Tiesa atzina par prettiesisku un atcēla ar tā pieņemšanas dienu Tieslietu ministrijas 2010.gada 5.augusta lēmumu un uzlika par pienākumu Juridiskās palīdzības administrācijai 30 dienu laikā no sprieduma spēkā stāšanās dienas atmaksāt pieteicēja atgriezto valsts kompensāciju, atlīdzināt pieteicējam mantiskos zaudējumus 79,99 latu apmērā, bet pārējā daļā pieteicēja pieteikumu par mantisko zaudējumu atlīdzināšanu noraidīja. Tiesa pievienojās Administratīvās rajona tiesas sprieduma argumentiem. Papildus tiesas spriedums pamatots ar tālāk minētajiem argumentiem.

[8.1] Tiesa ir pamatoti šajā lietā vispirms vērtējusi, vai administrācijai bija pamats vairāk kā trīs gadus pēc cietušā kompensācijas izmaksas pārvērtēt šīs kompensācijas izmaksas tiesiskumu un pieprasīt to atmaksāt. Līdz ar to nav pamatots atbildētāja arguments, ka pirmās instances tiesa nav izpildījusi Administratīvā procesa likuma 103.pantā tiesai noteiktos pienākumus. Lēmuma tiesiskums būtu jāvērtē pēc būtības tikai tad, ja tiesa atzītu, ka administrācija pamatoti uzsāka šo administratīvo procesu.

[8.2] Atbilstoši tiesiskas valsts principam iestādes tiesībām pārskatīt iepriekš nodibinātās tiesiskās attiecības un pieņemt personai nelabvēlīgu lēmumu ir jābūt

ierobežotām laikā. Satversmes tiesa ir atzinusi, ka procesuālie termiņi ir noteikti tiesiskās stabilitātes nodrošināšanai. Tiesiskā stabilitāte ir būtiska tiesiskas valsts principa sastāvdaļa, kas prasa ne vien noregulētu tiesvedības procesu, bet arī tā noslēgumu, kas ir tiesiski noturīgs. Procesuālajās tiesībās tiesiskās stabilitātes nodrošināšanai kalpo konkrētu procesuālo darbību veikšanai noteiktie termiņi. Ikvienas procesuālās darbības veikšanai nepieciešams atbilstošs un noteikts laika ierobežojums. Šāda termiņa ierobežojuma mērķis ir nodrošināt lietas atrisināšanu saprātīgā laika periodā un nodrošināt otras puses paļāvību, ka konflikta risinājums vēlāk netiks pārskatīts *(sk. Satversmes tiesas 2002.gada 26.novembra sprieduma lietā Nr.2002-09-01 1.punktu)*. Saskaņā ar Valsts pārvaldes iekārtas likuma 10.panta piekto daļu valsts pārvalde savā darbībā ievēro labas pārvaldības principu. Tas ietver atklātību pret privātpersonu un sabiedrību, taisnīgu procedūru īstenošanu saprātīgā laikā un citus noteikumus, kuru mērķis ir panākt, lai valsts pārvalde ievērotu privātpersonas tiesības un tiesiskās intereses. Senāts 2008.gada 6.jūnija lēmumā lietā Nr.SKA-505/2008 norādījis, ka apstākļos, kad likumā nav norādīti konkrēti termiņi kādu darbību veikšanai, iestādei ir īpaši jāpievērš uzmanība labas pārvaldības principam kā tiesiskā valstī pastāvošai vadlīnijai valsts pārvaldes iestādes tiesiskajās attiecībās ar privātpersonu. Citiem vārdiem, tas, ka nav konkrēta termiņu noteicoša norma, nozīmē tieši to, ka jāvadās pēc vispārīgā principa - taisnīga procedūra saprātīgā laikā. Senāta 2006.gada 29.decembra spriedumā lietā Nr.SKA-489/2006 norādīts, ka nenoteiktā tiesību jēdziena - taisnīgu procedūru īstenošana saprātīgā laikā - saturs tiesai ir jāizskaidro atbilstoši konkrētās lietas apstākļiem.

[8.3] No sākotnējā lēmuma pamatojuma izriet, ka administrācija pieteicējam nepamatoti izmaksātās kompensācijas atmaksas procesu konkrētajā gadījumā uzsāka pēc tam, kad bija saņēmusi atbildes no pieteicēja un viņa pārstāves, kā arī no noziedzīga nodarījuma izdarītāja un Tukuma rajona tiesas uz savu 2010.gada 16.jūnija pieprasījumu. Šajā gadījumā administrācija kontroli pār cietušā valsts kompensācijas izmaksas pamatotību pieteicējam nav veikusi saprātīgā laikā. Izskatāmajā lietā administrācija nav norādījusi apsvērumus, kāpēc minētās darbības netika veiktas ātrāk. Izvērtējot likuma „Par valsts kompensāciju cietušajiem" *(redakcijā, kas ir spēkā no 2009.gada 1.augusta)* 19.pantā administrācijai noteiktās tiesības, piemēram, pieprasīt no cietušā, viņa pārstāvja, apsūdzētā, kas atzīts par vainīgu noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, citām valsts un pašvaldību iestādēm izmaksātās valsts kompensācijas piedziņai nepieciešamo informāciju (19.panta panta 1.punkts); bez

īpaša tiesas nolēmuma stāties cietušā (piedzinēja) vietā, lai atgūtu izmaksāto valsts kompensācijas summu (19.panta 2.punkts); pieprasīt informāciju no zvērināta tiesu izpildītāja par izmaksātās valsts kompensācijas piedziņas procesu (19.panta 6.punkts), kā arī apstākli, ka saskaņā ar iepriekš minētā likuma 6.pantu administrācijai ir pienākums uzturēt valsts kompensācijas reģistru, kurā tiek iekļautas ziņas par valsts kompensācijas izmaksāšanu cietušajiem, par atteikumu to izmaksāt, kā arī ziņas par regresa prasībām, secina, ka administrācijai, ņemot vērā iepriekš minēto tiesisko regulējumu, nebija šķēršļu pārbaudes par kompensācijas saņemšanas likumību veikt biežāk un tad būtu iespējams savlaicīgi konstatēt nepamatotas kompensācijas izmaksas gadījumus un nekavējoties pieprasīt tās atmaksāt. Ievērojot iepriekšminēto, kompensācijas piedziņa, pamatojoties uz vairāk nekā pēc trim gadiem pēc kompensācijas izmaksas veiktu pārbaudi, nav objektīvi pamatota un attaisnota.

[8.4] Pieteicējs tiesai iesniedza zvērinātas advokātes 2012.gada 16.jūlija rēķinu Nr.49 Ls 50 apmērā par sagatavošanos tiesas sēdei un pārstāvību tiesā, kā arī kvīti, kas apliecina, ka minētā summa ir tikusi samaksāta. Minētajā rēķinā norādītā maksājamā summa cēloniski ir saistīta ar lēmumu, taču šī summa pieteicējam ir atlīdzināma daļēji. Proti, atlīdzināmie zaudējumi ir aprēķināmi tāpat, kā tie aprēķināti par pārstāvību pirmās instances tiesā. No lietas materiāliem nav konstatējams, ka pieteicēja pārstāve, gatavojoties lietas izskatīšanai apelācijas instances tiesā, būtu iepazinusies ar lietas materiāliem. Līdz ar to konkrētajā gadījumā pieteicējam ir atlīdzināmi tie zaudējumi, kas radušies, apmaksājot advokātes honorāru par pārstāvību tiesā. Tā kā 2012.gada 6.augusta tiesas sēde ilga 45 minūtes, atbilstoši Noteikumu Nr.1493 9.7.apakšpunktam pieteicējam izdevumi par viņa pārstāvību tiesas sēdē atlīdzināmi par vienu stundu, t.i., Ls 20 apmērā, bet pārējā daļā šis prasījums ir noraidāms.

[9] Tieslietu ministrija iesniegusi kasācijas sūdzību par tiesas spriedumu pilnā apjomā. Kasācijas sūdzība pamatota ar tālāk minētajiem argumentiem.

[9.1] Tiesa ir nepareizi interpretējusi likuma „Par valsts kompensāciju cietušajiem" $3.^1$panta 1.punktu, 4.panta pirmās daļas 3.punktu, 19.pantu un 20.panta pirmajā daļā administrācijai noteikto pienākumu nodrošināt izmaksātās valsts kompensācijas piedziņu no cietušā, kurš apzināti sniedzis nepatiesas ziņas, lai saņemtu valsts kompensāciju. Tiesa nav pareizi izvērtējusi likuma „Par valsts kompensāciju cietušajiem" noteikto vēsturisko regulējumu un kļūdaini noteikusi 3

gadu termiņa ierobežojumu administrācijas prasījumam par izmaksātās valsts kompensācijas piedziņu no valsts kompensācijas piešķiršanas un izmaksas brīža pieteicējam. Cietušajiem izmaksātās valsts kompensācijas piedziņa atbilstoši likuma „Par valsts kompensāciju cietušajiem" 4.panta pirmās daļas 3.punktam un 20.pantam ir viens no administrācijas pienākumiem. Tiesiskais regulējums, kas bija spēkā līdz 2009.gada 1.augustam paredzēja, ka administrācija izmaksāto valsts kompensāciju no cietušā, kurš apzināti sniedzis nepatiesas ziņas, lai saņemtu valsts kompensāciju, piedzen bezstrīda kārtībā. Tādējādi tajā laikā administrācijas prasījumam par izmaksātās valsts kompensācijas piedziņu bija piemērojams Civillikuma 1895.pantā noteiktais 10 gadu noilguma termiņš tiesisko attiecību noregulējumam un normatīvie akti neliedza administrācijai tiesības piedzīt valsts budžetā cietušajam izmaksāto valsts kompensāciju 10 gadu laikā. Ar 2009.gada 11.jūnija grozījumiem likumā „Par valsts kompensāciju cietušajiem" tika ietverts jauns (šobrīd spēkā esošais) tiesiskais regulējums attiecībā uz cietušajam izmaksātās valsts kompensācijas piedziņu, paredzot, ka turpmāk izmaksātās valsts kompensācijas piedziņa tiks īstenota administratīvi procesuālajā kārtībā. Likumdevēja mērķis, veicot grozījumus likumā „Par valsts kompensāciju cietušajiem", bija vienkāršot un efektivizēt izmaksātās valsts kompensācijas piedziņas mehānismu, vienlaikus paredzot cietušajam publiski tiesisku pienākumu atmaksāt izmaksāto valsts kompensāciju, ja viņš apzināti sniedzis nepatiesas ziņas, lai saņemtu valsts kompensāciju. Likumdevēja mērķis nebija atteikties vai liegt iespēju atgūt valsts budžetā cietušajiem izmaksātās valsts kompensācijas summas arī par iepriekšējiem periodiem. Administrācija 2010.gadā pēc savas iniciatīvas uzsāka jaunu administratīvo procesu par izmaksātās valsts kompensācijas piedziņu. Administrācija nekonstatēja likuma „Par valsts kompensāciju cietušajiem" 24.pantā noteiktos gadījumus, kas ļautu administratīvo lietu neuzsākt vai uzsākto lietu izbeigt. Informāciju par to, ka pieteicēja likumiskā pārstāve no apsūdzētā, kas atzīts par vainīgu noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, saņēmusi kaitējuma kompensāciju, administrācija ieguva tikai pēc administratīvā procesa uzsākšanas un informācijas iegūšanas. Tādējādi trīs gadu noilguma termiņu iestādes prasījumam par izmaksāto valsts kompensāciju ir pamats rēķināt no brīža, kad administrācija 2010.gadā ir uzsākusi jaunu administratīvo procesu un ieguvusi lēmuma pieņemšanai nepieciešamo informāciju, vai vismaz no brīža, kad 2009.gada 1.augustā stājās spēkā likuma „Par valsts kompensāciju cietušajiem" regulējums par administrācijas pienākumu administratīvi procesuālā kārtībā vērst piedziņu pret

pieteicēju, kurš apzināti sniedzis nepatiesas ziņas, lai saņemtu valsts kompensāciju. Tādējādi, administrācija ir ievērojusi administratīvajā procesā noteikto maksimālo noilguma termiņu.

[9.2] Tiesa nepamatoti piemērojusi Administratīvā procesa likuma 83.pantu, kā arī 85. – 88.pantu. Tiesa kļūdaini secināja, ka administrācija 2010.gada 16.jūnijā uzsāka no jauna administratīvo procesu tajā pašā lietā. Tiesa nepamatoti secināja, ka administrācija ir vēlējusies atcelt lietā iepriekš pieņemto administratīvo aktu.

Tiesa nav ņēmusi vērā Administratīvā procesa likuma 70.panta trešo daļu un to, ka administrācijas iepriekš izdoto izpildīto un spēku zaudējušo administratīvo aktu nav iespējams atcelt atbilstoši Administratīvā procesa likuma 83.pantā, kā arī 85. – 88.pantā noteiktajiem kritērijiem neapstrīdamu administratīvo aktu atcelšanai. Tādējādi tiesa tiesiskās drošības principu, atklāto nenoteikto juridisko jēdzienu „administratīvā akta atcelšana saprātīgā termiņā" un uz tā pamata izdarītos secinājumus par 3 gadu termiņa ierobežojumu atkārtotai lēmuma kontrolei kļūdaini piemērojusi faktiskajiem lietas apstākļiem.

[9.3] Nosakot mantisko zaudējumu atlīdzinājuma apmēru, tiesa nepamatoti piemērojusi Noteikumu Nr.1493 9.7. un 9.8.apakšpunktu, taču nav piemērojusi minētā normatīvā akta noslēguma jautājumu 59.6. un 59.7.apakšpunktu, ka laika posmā no 2010.gada 1.janvāra līdz 2012.gada 31.decembrim juridiskās palīdzības sniedzējam nosakāms ierobežots samaksas apmērs par minēto noteikumu 9.7. un 9.8.apakšpunktā minēto juridisko palīdzību. Bez tam, nav saprotams, kādēļ, nosakot zaudējumu atlīdzinājumu, pirmās instances tiesa par piemērojamiem atzinusi vienlaikus divus normatīvos aktus, bet apgabaltiesa – tikai vienu no tiem.

Motīvu daļa

[10] Likuma „Par valsts kompensāciju cietušajiem" 20.panta pirmā daļa noteic, ka gadījumā, ja cietušais apzināti sniedzis nepatiesas ziņas, lai saņemtu valsts kompensāciju, Juridiskās palīdzības administrācija pieņem lēmumu par izmaksātās valsts kompensācijas piedziņu un paziņo to cietušajam. Arī Administratīvā procesa likuma 86.panta otrās daļas 2.punkts pieļauj atcelt par prettiesisku kļuvušu administratīvo aktu, ja to paredz tiesību norma.

[11] Tiesa atzinusi, ka administrācijas lēmums atprasīt valsts kompensāciju 2010.gadā, t.i., trīs gadus pēc tam, kad izmaksāta valsts kompensācija, nav pieņemts saprātīgā laikā un pārkāpj tiesiskās drošības principu. Šāds secinājums ir nepareizs, jo tiesa nav ievērojusi, ka administrācija lēmumu pieņēmusi mazāk kā mēneša laikā no dienas, kad uzzinājusi, ka pieteicējs saņēmis kompensāciju no noziedzīga nodarījuma izdarītāja.

[12] Norādot, ka administrācija nav rīkojusies aktīvi, lai noskaidrotu ziņas par to, vai cietušie saņem kompensācijas arī no noziedzīgu nodarījumu izdarītājiem, tiesa nav ievērojusi, ka likuma „Par valsts kompensāciju cietušajiem" 13.pants noteic paša cietušā aktīvu pienākumu paziņot administrācijai par izmaiņām ziņās, kas pamato valsts kompensācijas pieprasījumu. Tā kā ziņas par kompensācijas saņemšanu primāri ir paša cietušā rīcībā, tieši cietušajam ir pienākums novērst netaisnu iedzīvošanos no valsts kompensācijas saņemšanas.

[13] Lai arī likums tieši nenoteic termiņu, kādā administrācijai ir jāseko līdzi kompensāciju piedziņai, vērā ņemams ir likuma „Par valsts kompensāciju cietušajiem" 20.panta piektajā daļā minētais termiņš piedziņas darbību veikšanai.

[14] Tā kā spriedums iepriekšminēto iemeslu dēļ jau vien ir atceļams, Senāts konstatē, ka tiesa par mantiskiem zaudējumiem atzinusi cietušā izdevumus, kas tam radušies, apmaksājot tiesu izpildītāja izdevumus, izpildot administrācijas lēmumu. Tiesa nav ievērojusi Administratīvā procesa likuma 358.panta pirmo daļu, kas noteic, ka administratīvie akti ir izpildāmi labprātīgi. Tiesa nepareizi piemērojusi Administratīvā procesa likuma 96.pantu, kas uzliek pienākumu iesniedzējam rīkoties tā, lai samazinātu nodarīto zaudējumu apmēru. Ja administratīvā akta adresāts nepilda administratīvo aktu labprātīgi, tad tas nevar prasīt zaudējumu atlīdzību par tiesu izpildītāja veikto piespiedu darbību izmaksām.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 348.panta 2.punktu un 351.pantu, Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments

n o s p r i e d a

Atcelt Administratīvās apgabaltiesas 2012.gada 7.septembra spriedumu un nodot lietu jaunai izskatīšanai Administratīvajai apgabaltiesai.

Spriedums nav pārsūdzams.

Senators	*(paraksts)*	J.Neimanis
Senators	*(paraksts)*	A.Guļāns
Senatore	*(paraksts)*	V.Kakste

NORAKSTS PAREIZS
Latvijas Republikas Augstākās tiesas
Senāta Administratīvo lietu departamenta
senators J.Neimanis
Rīgā 2013.gada 5.aprīlī